



ԹԻՒ 17

ՄԱՅԻՍ Ա. 2019

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայկական բարձրաանդակը, շատ հին դարերուն, եղած է քաղաքակրթութեան մը կեդրոնը. սուբարիները, խարրի-Միտանիները, ուրարտացիները եղած են ժամանակի ամենէն քաղաքակրթուած ժողովուրդները:

Այս ժողովուրդներու ճուլումէն յառաջ եկած են հայերը: Անոնք աւելի զարգացուցին իրենց նախնիքներու քաղաքակրթութիւնը, հին Հայաստանի ամենէն գլխաւոր զբաղումները եղած են երկրագործութիւնը, անասնապահութիւնը, ճարտարարուեստն ու վաճառականութիւնը:

Հայերը ունեցած են զարգացած արհեստներ, ոսկերչութիւն, գինագործութիւն, որմնադրութիւն: Ամբողջ աշխարհի մէջ, յայտնի էր հայոց պատրաստած ծիրանի ներկը, որ կը պատրաստէին, Որդան կարմիրէն, այս ներկը կը գործածէին թագաւորները:

Հայերը, հին դարերուն, շինած են մեծ ու բազմաթիւ քաղաքներ: Արտաշատը, Տիգրանակերտն ու Վաղարշապատը, ժամանակին ամենէն գեղեցիկ քաղաքներն էին: Մեր պապերը ունէին պալատներ, մեհեաններ, զարդարուած սքանչելի արձաններով:



ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Հին Հայաստանի մէջ ընտանիքը յատուկ տեղ ուներ, ընտանիքի անդամները իրարու կապուած էին փոխադարձ յարգանքով եւ սիրով: Հայրը պետն էր իր ընտանիքին, անոր հոգատարը եւ պաշտպանը: Մայրը կը խնամէր իր զաւակները, եւ կը հսկէր ընտանիքին ներքին կեանքին:

Հին հայերը հարսանեկան յատուկ սովորութիւններ ունէին:

Հարսը փեսային տունը բերելու ատեն, ընտանիքին մեծը վառուած օճախէն խանձող մը կ'առներ եւ կը յանձնէր նորահարսին: Հարսը այս խանձողով պիտի վառէր իր նոր օճախը: Հարսին եւ փեսային վրայ կը թափէին դրամ եւ հացահատիկ, իսկ երբ ամուսնացողը նախարար էր կամ թագաւոր, անոր վրայ ոսկի եւ արծաթ կը թափէին: Հարսը իր նոր տունը չմտած, անոր ոտքերուն առջեւ կենդանիներ կը մորթէին, որպէսզի այդ արիւնին մէջ խեղդուին չարերն ու դէւերը:

Մայրը իր զաւակին կը սորվեցներ սուտ չիօսիլ, հաւատարիմ մնալ հայրենիքին ու թագաւորին, ծառայել ժողովուրդին եւ օգտակար գործեր կատարել:



ԹԻՒԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՎ՝ ՈՒԹԱՆ ԿԱՐԵԱՆ-ՏԻՐՊՈՒՔԵԱՆ
ՆԿԱՐԱՋԱՐՈՒՄԵՎ՝ ՈՒՅՅԻ ՔԵՇՈՒՅԵԱՆ

ԱՌԻԺՆ, ԱՂՈՒԷՍՆ ՈՒ ԱՐՋՆ Վարդան Այգեկցի



Առիծը հիանդացաւ եւ բոլոր կենդանիները անոր տեսութեան գացին, միայն աղուէսը ուշացաւ: Օգտուելով առիթէն, արջը չարախօսեց աղուէսին մասին, սակայն աղուէսը դրան մուտքէն կը լսէր ամէն ինչ: Երբ արջը աւարտեց իր բամբասանքը, աղուէսը իբրեւ թէ հեալով ներս մտաւ եւ ինկաւ առիծին առջեւ: Առիծը ըսաւ աղուէսին.

- Ժամանակին չեկար գարշելի, ըսէ ինծի, ինչո՞ւ ուշացար:

Աղուէսը պատասխանեց.

- Մի՛ բարկանար բարի թագաւոր, կ'երդնում քու գլխուդ վրայ, որ քու առողջութեանդ համար ուշացայ: Այցելեցի բազմաթիւ բժշկապետներու, չարչարուեցայ մինչեւ որ գտայ դեղը, որ քեզ կրնայ բժշկել:

Առիծը ըսաւ.

- Բարի եկար իմաստուն կենդանի, ի՞նչ է այդ դեղը:

- Շատ օգտակար եւ դիրին է: Բժշկապետները ըսին, թէ ողջ արջին մորթը պէտք է հանել եւ տաք-տաք դնել վրան, եւ իսկոյն բոլոր ցաւերդ կը բուժուին:

Առիծը հրամայեց բռնել արջը եւ մորթազերծ ընել: Արջը ցաւէն սկսաւ վայել ու գոռալ: Աղուէսը մօտենալով անոր, ըսաւ.

- Այո՛, այս բոլորը քեզի համար եւ բոլոր անոնց, որոնք արքունիք մտնելով կը չարախօսեն մէկը:



10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

- ### Պահուած մաղթանք
- Խաչբառը ամբողջացուցէ՛ք հետեւելով բացատրութիւններուն, ապա գտէք մաղթանքը, որ կը բաղկանայ երկու բառէ եւ որ տառերը կը գտնուին ստուով նշուած քառակուսիներուն մէջ:
- 1.- Սրտակից, մտերիմ
 - 2.- Մետաղէ գործիք, որ կը հնչեցնեն
 - 3.- Չարդարանք
 - 4.- Իրիկուան ճաշ
 - 5.- Ճերմակ
 - 6.- Ձիւնէ շինուած մարդու արձան
 - 7.- Կաղանդի ծառ
 - 8.- Սիրամարգի եւ հաւի միջեւ հալազգի մը
 - 9.- Խնճոյք, ուտել խմել
 - 10.- Նուէր

Կրնա՞ք Ամբողջացնել Բուրգը:
Փորձեցէ՛ք ամբողջացնել վարի քառակուսիները: Իւրաքանչիւր քառակուսիի թիւը կը ներկայացնէ իրմէ վար գտնուող երկու քառակուսիներու թիւերուն տարբերութիւնը:

ՔԻՉ ՄԸ ԺՊԻՏ

		11				
			6			
	3					
		5	25	11		
5	3		33			
	20		15	48	70	
27	12	32	55		88	18

Ուսուցչուհին- Կարէ՛ն, քանի՞ է 8-ին կէտը:
Կարէ՛ն- Վերէն վա՛ր, թե՛ մէջտեղէն:
Ուսուցչուհին- Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:
Կարէ՛ն- Եթէ վերէն վար կիսենք, պատասխանը՝ 3 է, իսկ եթէ մէջտեղէն կիսենք, պատասխանը՝ 0 է:

Հայրը- Պարտականութեանդ կիշը ստացա՞ր տղաս:
Տղան- Այո՛, հայրի՛կ, բայց կը ցաւիմ որ ճիշդ չես լուծած:

ՉԱՐԻՔԻ ՇՐՋԱՆԱԿԸ



Ժամանակին թագաւոր մը կար, որ շատ անգութ ու անարդար էր: Անոր հպատակները կը փափաքէին զինք գահընկեց ընել կամ կը ցանկային իր մահը: Օր մը թագաւորը, զարմացնելով բոլորը, կը յայտարարէ, թէ որոշած է ինք էջ մը բանալ, ըսելով.

-Այլեւս ո՛չ անարդարութիւն, ո՛չ ալ խստութիւն:

Թագաւորը կը յարգէ իր խօսքը եւ կը վերածուի մեղմ ու արդար միապետի մը: Այս փոփոխութենէն ամիսներ ետք իր նախարարներէն մէկը բաւարար համարձակութիւն կ'ունենայ հարցնելու փոփոխութեան պատճառը: Թագաւորը կը պատասխանէ.

-Օր մը, երբ ձի նստած անտառէն կ'անցնէի, տեսայ շուն մը, որ աղուէս մը կը հալածէր: Աղուէսը փախաւ, սակայն շունը յաջողեցաւ աղուէսին ոտքը խածնել: Յետոյ գիւղ գացի եւ տեսայ նոյն շունը, որ մարդու մը դէմը կանգնած կը հաշէր: Այդ վայրկեանին մարդը քար մը նետեց շունին վրայ ու կոտրեց անոր ոտքը:

-Մարդը շատ չէր հեռացած, երբ ձի մը կից զարկաւ մարդուն՝ փրկելով անոր ծունկին ոսկորը: Ձին սկսաւ վազել, բայց փոսի մը մէջ ինկաւ եւ ոտքը կոտրեց: Այս բոլորը տեսնելով, մտածեցի թէ ամէն չարիքի այլ չարիք մը կը յաջորդէ: Եթէ ես շարունակեմ չարութիւնս, վստահաբար ինծի եւս չարիք պիտի հասնի, այդ պատճառով որոշեցի փոխուիլ:

Նախարարը կը հեռանայ համոզուած ըլլալով, թէ ժամանակը հասած է այս «տկար» թագաւորը գահընկեց ընելու եւ անոր գահին տիրանալու:

Այս մտածումներուն մէջ խորացած, չի տեսներ առջեւի աստիճանները եւ իյնալով վիզը կը կոտրէ:

Այս պատմութիւնը ցոյց կու տայ, թէ չար գործերուն եւ մտածումներուն իսկապէս կը յաջորդեն ինք չարիքներ, հետեւաբար նախընտրելի է խուսափիլ չարիքի շրջանակէն եւ չարութեան փոխադարձել բարիքով:



Նախարարներու զաւակները կը կրթուէին ուրիշ նախարարութեան մը տան մէջ, որպէսզի չարքաշ մեծնային եւ վարժուէին ծարաւի, անօթութեան եւ բացօթեայ գիշերելու. կը սորվէին ձի հեծնել, անդունդներու վրայէն ցատկել, վտանգներ դիմագրաւել:

Նախարարին աղջիկը ուրիշ նախարարութեան մը տիկնոջ քով կը վարժուէր ընտանեկան գործերը, կը սորվէր կերակուր եփել, կարել, փոքրիկներ խնամել:

Նախարարները

Մեր երկրին մէջ կային զանազան նախարարներ, ասոնք ունէին ամրոցներ, դղեակներ, կալուածներ եւ բանակ:

Երբ հայրենիքը վտանգի մէջ ըլլար, նախարարները, իրենց գունդերով կը միանային թագաւորական բանակին, իսկ խաղաղութեան ատեն, իրենց ամրոցներուն մէջ ճոխ կեանք կը վարէին, որսի կ'երթային, խնճոյքներ կը սարքէին:

Թագաւորը

Թագաւորը տերն էր երկրին եւ բացարձակ իշխանութիւն ուներ, բայց յաճախ, երբ հայրենիքը վտանգի մէջ ըլլար, կը խորհրդակցէր նախարարներուն հետ: Ասիկա կը կոչուէր Աւագանիներու ժողով:

Թագաւորին պալատին մէջ ճոխ էր կեանքը: Թագաւորը մեծ հանդեսներ, խնճոյքներ կը սարքէր: Այդ խնճոյքներուն անպակաս կ'ըլլար երաժշտութիւնն ու պարը: Գողթան երգիչները կ'երգէին հին քաջերու մասին:

Բանակը

Հին հայկական բանակը բաժնուած էր գունդերու եւ վաշտերու, որոնք ունէին իրենց մասնաւոր դրօշներն ու նշանները, ինչպէս նաեւ իրենց յատուկ օրէնքներն ու զէնքերը՝ վահան, սուր, թուր, նիզակ, աղեղ, նետ ու դաշոյն, հեծելագօրքը ուներ զրահ: Հայկական այրուծին, թէթելի ձիաւորները արագաշարժ էին, կ'անցնէին թշնամիի սահմաններէն ներս, կը քանդէին անոնց հաղորդակցութեան միջոցները:

Հայկական բանակի ընդհանուր հրամանատարը սպարապետն էր:

